

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒԼՄԺԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՇՈՒԱԳ

ՇԱՐՔ Ա.

Հատազարանով Ծանօթ Կրագին
Ենօք Արմենի

Ֆիլադելֆիա

1948

891.99

Qr-96

28951.

Q-96 Q. 96 28981.
Zugp. 6. 2. 3.
Zugp. 6. 2. 3.
Zugp. 6. 2. 3.

5h.

The image shows a blank ledger page with a grid of 10 columns and 10 rows. The columns are labeled at the top: 'Date', 'Particulars', 'Debit', 'Credit', and 'Balance'. The page is yellowed and has a piece of orange tape on the left side.

Փորձի Գրքի Նիստեր

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒԼՐԺԵԱՆ

891.99

Գ-96

ԱՅՈՒԳԵԱՆ Է 1961

ՀԱՅ ԲԵՆՉԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՐՆՈՒԱԳ

ՇԱՐԲ Ա.

285

28951

A 27289

Հատազարանով Ծանօթ Գրագիտ
Ենօք Արմենի

Ֆիլադելֆիա
1948

Այս հատորիկը գուրգուրանով կը նուիրեմ

Կնոջս՝ ՎԱՐԴՈՒՀԻՆՆ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Գտնելու համար Սփիւռքի հայ բանաստեղծութեան մէջ տեղը «Հայրենական Համանուագ»ի հեղինակին, որ քերթուածներու նոր փունջ մը կը ներկայացնէ հայ գրականութեան սիրահարներուն, անհրաժեշտ է ճանչնալ հողը՝ ուր ինկած է քերթողը կազմող հունտը եւ կլիման՝ ուր ծլած, ծաղկած եւ հասունցած է ան:

Կատարուելիքը, ուրեմն, երկրախոզութիւնն է հայ բանաստեղծութեան այն ածուին ուր պիտի հանդիպինք, ուր իշներու կարգին, նաեւ երիտասարդ խանդով այս մշակին:

Նախ ճանչնանք ոլորտը՝ ուր ան պիտի թեւածէ իբր իր միջավայրը:

Ոչ մէկ լեզուի մէջ, poesie բառին իմաստը տ'յնքան ուժեղնօրէն պերճախօս եւ արտայայտիչ կերպով պատկերալից չէ՝ որքան հայերէն լեզուի բառին. — «Բանաստեղծութիւն», «բան» ստեղծել, «խօսք» ստեղծել. «խօսք» իմաստին լայնագոյն առումով ու խորութիւնով, ընդգրկելով մտածումի կարողութիւններուն բոլոր հորիզոնները:

Բանաստեղծութեան ծնունդը բացառորդ բնախօսական երեւոյթն ալ կը նոյնանայ այս մեկնութեան, ան ըլլալով հոգիին արտացոլացումը «խօսք»ի միջոցով, այն ամէն՝ զգայութիւններուն, զորս կը կրէ արտաքին աշխարհի տղաւորութիւններէ, շնորհադառնալով իբր մտածում, գաղափար կամ պատկեր, այս երբեակ ստորոգելիներուն լայնցած, ծաւալած բոլոր երանգներով եւ ըստեղծագործական հնարաւորութիւններով:

Հայ Բանաստեղծութիւնն ալ, իր օրրանը ունենալով Արեւելքի հայ Բնաշխարհին *) մէջ, ծաղկած թիւրք բռնակալութեան ըս-

*) Սփիւռքի ամէն հորիզոններուն տակ մշակուած հայ մատենագրութիւնը՝ իր բոլոր նիւթերով՝ հիմնովին անկախ շարժում է՝ նախապէս Արեւելահայ աշխարհին եւ ներկայիս հոգեւոր. Հայաստանի մէջ ծաղկած գրականութեան, եմքակայ բոլորովին տարբեր չափանիշով դատուելու, գլխովին առանձնաբար: Որով, բոլոր խորհրդածութիւնները եւ դատումները՝ որոնք տեղ պիտի ունենան ներկայ վերլուծումին մէջ, կ'ակնարկեն միայն մախիին հայ Բնաշխարհի եւ Սփիւռքի գրականութեան դէպքերու եւ շարժումներուն:

տեղծումը եղող կաշկանդիչ շղթաներով արգելարանին մէջ, բայց ունենալով շնչահեղձ չըլլալու չափ օդ, չէր կրնար զերծ ըլլալ այս օրէնքին տիրապետութենէն, տալով քանակով քիչ, յաճախ խոր- չակէ խամրած, բայց որակով երբեմն ընտիր ծաղիկներ, որոնց հաւաքական խմբումը կազմած է Հայ Բանաստեղծութեան պա- րութան:

Մինչեւ 1908 որոշ հասունութեան տիրացած, մինչեւ 1914 նոր արմատներով խոտածնալից ծաղկումի դիմադիժ առած, Հայ Բանաստեղծութիւնը յանկարծ ահաւոր ուրականէ մը զարնուելով, իսպառասպուռ կը խանձի, ինչպէս իր օրրանին, նոյնպէս՝ բնական հակազդեցութիւնով՝ Եւրոպայէ դուրս ցանցառ համրանքով Հայ գաղութներու աշխարհին մէջ: Կայծակնահար այրումի այդ պա- տուհասի չոր տարիներու ընթացքին՝ բունով, ճիւղերով եւ տե- րեւներով անկենդան Հայ բանաստեղծութեան արմատները՝ հողին մէջ անմեռ՝ ձմեռնաքուն դադար մը կ'ապրին, իրենց վաղուան վերածաղկող կանաչաւորումին համար սնունդ ամբարելով, աւիշ մթերելով:

1918-1922-ի կարճ վերաբողբոջումով բունները հազիւ ծաղկա- զարդուած, ուրականը կրկին կը յարձակի ածոնց վրայ եւ հողով ու տունկով արմատախիլ կը նետէ Սփիւռքի բոլոր ցամաքներուն վրայ, մինչեւ աշխարհի ամենէն հեռաւոր ծայրերը:

Յակոր Գույումճեան մէկն է այդ խլեակներէն, որ տակաւին բողբոջ, Ատանայի Որբանոցին մէջ քիչ մը օդ շնչելով ուռճանալէ ետքը, Կիպրոսէն ու Եգիպտոսէն ետքը, կ'իյնայ Նոր Աշխարհը:

Հայկական կրկնակ ողբերգութիւններէն ետքը, Հայ Յեղը իր կազմին հսկայ զանգուածները տուժելով անճիտուած, արիւնի լի- ճէն ազատուող խարխլած բեկորներու պէս իր մնացորդները հա- տաքելով՝ կը ցանցնուի պանդխտութեան ամէն ցամաքի վրայ՝ աւր իր ոտքերուն տակ չվանող հող կը գտնէ: Գոյութեան ահաւոր պայքարին դժոխքը կը ցցուի իր դէմ: Հայկական կեանքը մահա- փիւռ քնաջնջումի քառուէն յառնելով՝ կը կարօտի վերակերտումի: Հոգի՛ն թէ Մարմինը գրաւելու են իր մտահոգութեան բեմը: Ար- ծաթի պաշտամունքին ընչաքաղց ջուրմբը՝ վաշխառուի անյա- գուրդ ախորժակով մը՝ որ գիրենք կը կուրցնէ ուրիշ ամէն գեղեց- կութեան հմայքին՝ իրենց էութեան բովանդակ թափով կը փաթ- թուին զոսկի հորթին, չմորած միայն դրամ դիզելու մոլուցէն:

Յեղիւն մէջ սահայն, կայ դասը հոգիի նուիրեալներուն, — «անմահ հուրի» կոչնականները, դադաւարականի ախոյեանները, որոնք գեհնի խարոյկին մէջ ալ քնարը չեն զոհեր քսակին: Այս դերազանցապէս սրտապնդիչ եւ հրաշքային երեւոյթին կենդանի վկայութիւններն են այն դէպքերը որ՝ օտարութեան բոլոր հորիզոններուն տակ ճուլիչ կաթսային մէջ եռացող հայ ցեղին ծոցէն կլբ յարսնուին հայ մշակոյթին կրակը վառ պահելու ուխտին զինուորաւորած անձնուրաց ախոյեաններ՝ մամուլով եւ գիրքով հայ խօսքը բարբառելու, հայ դպրութիւնը չդերեղմանելու դադաւարականին լծուած: Յեղիւն այս ընտրանի դասին մէկ զինուորն է հեղինակը «Հայրենական Համանուագ»ին, որ առանց իր հոգեկան աշխարհին Բնաշխարհէն ժառանգուած ենթահողին, պէտք էր քառորդ դարէ ի վեր շատոնց օտարացած եւ հայ մտաւորական շարժումին համար կորսուած ըլլար: Խմոր եւ միջավայր տեւական խածատիչ պայքարի մէջ են: Բայց յաղթանակը խմորինն է՝ երբ անհատականութիւն եւ դադաւարական կը զինակցին՝ խափանելու համար միջավայրին նենգաւոր դաւը: Գուլումճեանի տարիքով հաղարաւորներու ինքնութիւնը ջնջուած է հայկական մարդահամարի տոմարներուն մէջ: Այն՝ իր նմաններուն պէս՝ ցանցառ թիւով հազուադիւր հոգիներէն է՝ որ մարմինով օտար հողի վրայ ապրելով՝ հոգիով հայկական երկինքի մթնոլորտը կը շնչէ, իր ամբողջ էութիւնովը հայ զգալով ինքզինքը, Հայութեան փառքին նուիրած իր գոյութիւնը: Այդ ազգային սիրալի զգացումը իր՝ եւ նրմաններուն՝ հոգիին մէջ հիմա մանաւանդ աւելի՛ ուժգին պոթուկումով կը շեշտուի, երբ Հայաստան քաղաքակրթական վերելքի սաւառնաթեւ թռիչքին անզուգական հմայքներով «Հայրենիքի Սէր»ին զգլխիչ հրդիւնը վառած է մինչեւ ամենահեռաւոր տնկիւնները գտնուող իր զաւակներուն հոգիին մէջ: Իսկ հայ բանաստեղծը, երկնակամարի որ աստղին տակ ալ գտնուի, հեռուէն Արարատի օդը շնչելով կը սնանի եւ երազային շուշանաթոյգ խոնկի պէս անոր կատարին ձիւնը ծածկելով կ'աբբենայ:

Ինչ է կազմութիւնը այս քերթողին ներաշխարհին:

Բանաստեղծին անհատականութեան եւ գործին քննութեանը մէջ՝ խուզարկելի են լարը եւ արուեստը, կամ, ուրիշ առումով՝ խառնուածքը եւ քէֆնիքը: Այս յատկանիշերը ո՛րչափ ալ բնածէն

քլլան, չեն գաղբիր կրելէ նախատիպարներու եւ միջավայրի ազ-
 գեցութեան ստացական դրոշմը: Գույումճեանի քերթողական ու-
 խումին սկիզբը կ'ընկնայ այն շրջանին մէջ, երբ Հայ բանաստեղ-
 ծութիւնը կը դառնուի Վարուժան-Սիամանթո-թէքէեան եռուսկի-
 յութեան ստեղծած համատարած աղղեցութեանը տակ: Ամէն
 նոր թուիչք առնող քերթող այդ աղղեցութեան անաղատադրելի
 մամուլէն ճնշուած կը դառնէ ինքզինքը, ըլլա՛յ գիտակցօրէն, ըլ-
 լա՛յ անգիտակցօրէն: Օթտուածներ՝ աղղեցութենէ օգտուելով՝ կը
 ձեւակերպեն իրեն արուեստը, ներշնչումի նոր աղբիւրներ փն-
 տուելով: Չ'օթտուած անթառանգներ՝ կապկային ծաղրելի նմանո-
 ցութեան անձնատուր կ'ըլլան, թութակօրէն յեղեղելով չարա-
 փոխուած վերլիշումներ: Քանի՜ երկար տարիներ՝ 1908-էն մին-
 չեւ ներկայ ժամանակները՝ Հայ մամուլին էջերը յորդեցան հետե-
 ւակ եւ կեղծուած նմանողութիւններովը յիշուած երրորդութեան
 քերթողական արուեստին: Բարեբախտաբար, մեծերու նմանելու
 համար՝ կապիկ եւ թութակ ըլլալու ձախողանքէն զերծ մնացած է
 Գույումճեան: Ինք ունի քերթողի բնածին լարը, խառնուածքը,
 որ առանց հօգօրապէս կալմուած կամ վերջնական ձեւին հասած
 ըլլալու, արուեստակալ չըլլալու համար՝ ազատ եղած է գերիշ-
 խական աղղեցութիւններէ, կրելով միայն ոճի եւ ճաշակի համադ-
 րական աղղեցութիւնը վերջին քառասնամեակի Հայ բանաստեղ-
 ծութեան ամբողջ հունձքին: Ո՛չ յատկանշօրէն ինքնատիպ, բայց
 քննադատիչ է ան, արձագանգելով աղաղակները իր հոգիի յուզում-
 ներուն:

Հայ բանաստեղծութեան Օրինադիրքը անխնայ ապերասա-
 նութիւնով բռնաբարող համատարած անիշխանութեան այն շրջա-
 նին, երբ տաղաչափութեան ո՛չ մէկ օրէնք ո՛չ մէկ տողի մէջ
 չյարդող, նիւթէ ու գաղափարէ զուրկ, ոճէ ու ճաշակէ բողբոլ,
 որեւէ գեղեցկագիտական շնորհ չկրող, անհամ, անլի եւ բանաս-
 տեղծութեան վեհութենը պղծող տէսքամներու հեղեղով կ'ողո-
 զուի Սփիւռքի Հայ մամուլը, անդանցառելի գնահատութեան ար-
 ժանի է լուրջ նախանձախնդրութիւնը Գույումճեանի՝ տաղաչա-
 փութեան օրէնքներու յարդանքով շարժելու իր արուեստին մէջ,
 ա՛յն չափով որ կրնայ, ուսումնասիրած ըլլալ իր անթոյլատու
 պայմաններով՝ Նոր Աշխարհի հեռուոր մէկ անկիւնը, զրկուած

Նեղ իր թեւերը մտածումի եւ արուեստի աւելի՛ հզօր զսպանակնե-
րով, իր խառնուածքը չի դաւաճաներ վերասլաց փորձերու: Ամէն
խոյանքի պահում՝ կախում ունի զոյդ այդ ուժերուն հաւասարա-
կըշտութենէն: Գիտե՛նք թէ՛ վերը մտաւորական թաղաւորու-
թեանց Ձեռիթն է՝ ուր Տանթէներ կը դահակալեն եւ դէպի ուր
անխորհուրդ սաւառնումի տտեն՝ յլտանգը կայ անկումի, դէպի
վար մինչեւ անգունդ: Այդ խիղախ կամ ինքնակորոյս խոյանքին
արկածախնդրութիւնովը չէ՞ որ ոմանք սայթաքումը ունեցան՝
սորձակով կամ ոտանաւորով՝ դադախարի սնանկութիւնը ամպա-
մոռյլ տարտամին մէջ էփեղգելով ծածկելու համար՝ միորճուելու
կեղծ խորհուրդի եւ շինծու միսթիքականութեան միղամածին
մէջ՝ ուր քառսը կը տիրէ:

Իր ազագային հաշուին բախտաւորութիւն է որ՝ Գույում-
ճեան որ իր երգերով կ'ուղղուի արդի եւ վաղուան սերունդին՝
յերծ է ժամանակի հիւանդազին հոգեվիճակ եղող այդ ջլախտէն,
սորուն համաճարակին մանրէները նկատելի է որ չեն աճիր ա-
ռողջ կլիմայով դիեցուած առողջ ցեղերու ծոցին մէջ:

Իր իմացականութեան այդ առողջ դրոշմը՝ ճաճանչի ցանց մը
է՛րաւելցնէ հայ բանաստեղծութեան շտեմարանին բերած իր լայն-
քերքին վրայ՝ որով բեռնաւոր կը ներկայանայ ան հանրութեան:

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԻՄ ԵՐԳԵՐՆ

Այս երգերուն մէջ դըրի իմ հագիւս բոցն ամբողջ
Երակներըս պարպեցի վերջին կաթիլ արիւնէն,
Ամէն բառին մէջ կ'ապրի էութեանքս մասը ոգի
Կը ծածանի գերիք դըրօշ հոգիս այստեղ հըրեղէն:
Անցնելէն վերջ, արդ մի օր, երբ նայնամք հոգին հետ,
Եւ ամուսնըս ալ դառնայ բոսոր փռշի, յիշատակ,
Զիս փնտառողներն թղթատեն թող երգերս բացաւտ
Ու կը գըտնեն հոն հագիւս՝ գաւթով, սիրով անչտտակ:

ՊՈՒՏԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

Կռակ ըրին Սահակ Մեսրոպ այս պոէտին խըրոխտաշունչ
Հայոց լեզուին գաղտնիք սուրբ, գեղեցկութեան հետ փաղցրա-
հունչ,
Եւ Նարեկէն ինծի մընաց իր հաւատքին քըռիչքը վեհ
Քոընկեցաւ տաղերուս մէջ յետոյ դարձաւ անմահ հրդեհ :
Հաղորդակից եղաւ հոգիս ժողովուրդին հետ մեծ, ռամիկ,
Իր տաղերով երբ հըմայեց արդարաձայն աշունդ Ֆրիլի,
Ճիվանիէն ես սորվեցայ քէ ամէն վերք ձեռնի դարման,
Թէ՛ կը բացուի մութ ամպերու վարագոյրը սեւ անայայման :
Եւ ինձ մատոյց ոսկերածակ Սալաք Նովան սիրոյ գինին
Ու գինովցայ անուշահամ եարոջ սիրով վարդամարմին,
Պատմեց ինծի մեր սլապերու տրտմաբախիժ մասին անբախտ,
Մեծ Լոռեցին Դուքիւնման հ'աւալ դարձայ ըմբոստ, անյաղթ :
Ու շնչեցի դաժամասիրտ գործարանին մութը քաւ
Երկաթաձայն Յակոբեանի տաղերուն մէջ ցամառայորդ,
Ու Տէրեանի ֆեֆոյշ երգը՝ զգուսնք մ'եղաւ կարծես փաղցրիկ,
Մտիկ ըրի իր նուագին այնպէս հըզօր, այնպէս փափկիկ :
Հայաստանի ո՛վ դուք անմահ, բիւր պոէտներ մեծահանճար,
Եղաք խոնարհ այս պոէտին ռազմի ընկեր բոցաբընար
Ով վարպետներ, անցեալ ու նոր, ձեզ կը պարտիմ ես ամէն ինչ,
Ամէն վըսեմ խոհ ու սըլացք, այս երգին հետ արեւաջինջ :

ՈՂ ԶԸԼԼԱՅ ՈՐ, ԻՄ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ

Ինչպէս լոյսը քլրքոուն՝ վառ արեւէն անբաժան
Եւ կամ ամպը հեշտաւէտ եւ իր ծոցի ծխածան,
Մըտածումիս մէջն ես միշտ փաղցրիկ որդի հեռաւոր,
Զի կարօտիդ հուրովն է սիրտս դարձեր վիրաւոր :

Եւ արեանըս վագֆին պէս, կամ երգին պէս իմ սրբտին
Եւ կեմարար օդին պէս, գաղտնիքի մ'պէս անմեկին
Յաւէտ մէջս ներկա ես, հետըդ կ'ապրիմ միշտ տրդաս,
Լուծած միջոց, ժամանակ, էութեանս իբրեւ մաս :

Ահ չլլայ որ, մէկ հատիկ, չոր փամիներ զարնեն քեզ,
Վիրաւորեն քեզ փուշեր, արեւն ընէ քեզ հրքկէզ,
Ահ գիտցիր որ իմ որդեակ, երբ քեզ խոցէ բազդը չար
Քեզմէ առաջ կը մեռնի մայրըդ վըշտէդ խելագար :

ՍԱՅՍԹ ՆՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԱԶ

Մէջի եկաւ այս պոէտին՝ Երագին մէջ, Սայաթ-Նովան
Ի՛նչ փոխուեցաւ սենեակս մութ վա՛ն պարտէզի ալ ու ավան,
Զոր վարդենին բացաւ յանկարծ սիրտը կարմիր սիրակարօտ
Քու սոխակին երգով դողաց քնիշխմար ու արեւոտ:

Ու վարպետը բառին վրա երգեց սիրոյ երգը չըմնադ,
Դուկեց եարոջ մարմինը հուր, անոր ծոցին համը անմահ,
Գինի չըմպած ես գինովցա մեծ աշուղին ճայնով քովիչ,
Զէի լըսած այդպէս անուշ, լուսաբարբառ երգ կախարդիչ:

Երբ այրքնցայ քովս տեսա քաղցրիկ Մուսսա լուսամարմին
Ուր հեղեղեց էութիւնըս իր վարդ շունչով ո՛ր երկնային:

Ու փորձեցի սիրոյ մասին մի երգ գրել պոէտական,
Քայց չի կրցայ գի կանխած էր հէգ պոէտին Սայաթ-Նովան:

ՎԱՐԴԵՐՆ ԸՍԻՆ

Պարտէզիս մէջ պըտըտեցայ այս առաւօտ
Ու դիտեցի իմ վարդենիս արեւայորդ,
Ու սաքսընաց հոգիս անոր բոյրով դիւքիչ,
Ըսաւ եարբդ անցաւ ասկէ քու կախարդիչ:

Գինարբեցայ իմ վարդերուս գեղեցկութեամբ
Նըրբաբըրքիտ անոնց ծոցին բոյրովն անամպ,
Կը գըրէի տաղերն այս վառ վարդահըմայ,
Վարդերն ըսին՝ եարբդ դըպաւ մեզի հիմայ:

ՆՈՅԵՄԲԵՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Սիրեցի քեզ երէկ իբրեւ գաղափար մը վըսեմաշող
Գոհարակուռ եւ անըսգիտ տեսիլ մ'իբրեւ մըշուշաօդ,
Սպասեցի հաննարափայլ յայտնութեանդ քո շողարձակ
Լուսանանանչ մանուկն իբրեւ երագներուս ոսկեփանդակ :

Սիրեցի քեզ անկարելի հըրաշփի պէս երկնաբարբառ
Երագի մ'պէս անկըրկնելի, երջանկութեան պէս կենարար,
Սիրեցի քեզ իբրեւ հոգու լուսաբարախ, ազնիւ խըռովֆ,
Արդարութեան իբրեւ խորհուրդ եւ մայրութեան քննիչ շընորհֆ :

Եւ ինչ երգեր նուիրեցի քեզի սիրով լուսածածան,
Ամմահաբոյր բոսոր ծաղիկ, խորհրդային երկիր վառման
Եւ ի՞նչ խինդով տարփողեցի ծընունդդ քո արեւաուր
Անն հասակիդ եւ օրերուդ պերնախորհուրդ իմաստը խոր :

Կ'ողջունեմ քեզ վըսեմաշունչ առաւօտով լուսափըրփուր
Կամֆի իբրեւ վիթխարի լեռ, դիմադրութիւն պողպատակուռ,
Հերոսութիւն եւ յաղթանակ, գալիքներու արեւ ֆամբան,
Կ'ողջունեմ քեզ անուշ երկիր, Նոյեմբերեան իմ Հայաստան :

ԳՐՔԻ ՄԸ ՊԷՍ

Մերք կը խորհիմ, իմ աղուոր, քե՛ւ ընդունա՞կ եւ կարդալ
Ամէն բառի միտքն, ոգին սիրոյս գըրքին լուսածալ,
Կը դարձնես էջ ա՛ն էջ հոգիս իբրեւ հին հատոր,
Դեռ կ'արիւնի սիրտըս տե՛ս, քու մատներէդ վիրաւոր :

Անտես կընես շատ յանալս տողեր որոնք փրփրադէգ
Կ'այլեկոծին յոյգերով, բարախումն իսկ սրտիս կէզ,
Կ'առնես իբրեւ մանկան խաղ ու չես զգար դու իրնաւ,
Յանգերուս մէջ բըռնկող սիրտ ո՛չ մէկ յուզում, ցաւ :

Այնքան անսիրտ եւ նոյնիսկ, կը ճըմբռնէս զիս ալ մերք
Փոխ առնուած իբրեւ գիրք, կը չարչարես քերք առ քերք,
Ձանձրանալէ յետո ալ կը շըպրտես գայն անդին
Իբրեւ փակուած տրաման բզբֆտուած իմ սըրտին :

Ս Գ Ա Տ Օ Ն

Կ'աղաղակէ՛ ճայնը նորէն տհա անոնց որոնք ինկան
Անմեղօրէն դաժիններու ձեռքով գազիր եւ տապական ,
Յօշոտութեամբ անոնք ինչպէս գազաններու քարմ միս ու հաց ,
Անապատն է դաժնեմասիրտ անոնց արեամբ ստակալին քաց :
Ես կը լըսեմ ճայնը խեղդուկ մանկիկներու շուշանագեղ՝
Խըլուած իրենց առեւանգեալ մօրկան կռքժէն արիւնագեղ ,
Աւագներու վըրայ ամուլ շարքստուած գերք մըսակոյտ—
Տեսայ պատռեց մարմինն անոնց դըժնէ քուրքին քաթը անգութ :

Կը հառաչէ մէջըս նորէն աղջնակի մը աստուածական՝
Ճիչը տափուկ , գալարումը անոր մարմնին՝ վիրաշատաչ ,
Կիրքէն մզուած բորենիի մ'ծանրութեան տակ դեռ կիսամեռ ,
Ականատես կ'ըլլայ ռերին արնաշաղախ մայրը անտէր :

Ու կը մորքեն մի քիչ անդին մամիկ մ'անկար ու դողդոջուն ,
Ու կ'աղօթէ պապիկն ալ ծեր եւ Աստուծոյ կուտայ ողջոյն ,
Կը փըրցնէ գլուխն անոր սուր մը բոսոր քաւագըլոր ,
Կ'անի աշտպէս խառնինադանն դիակներու կոյտը բոլոր :

Կը լեռնանայ հոգիիս մէջ յուշը փըշուր՝ միլիոնամար
Մեր գոհերուն , բոլոր անոնց որոնք ինկան ցաւագալար
Ու կը դառնամ յուղարկաւոր անոնց սուգին վըշտամորմոք
Պըսակն ըլլայ անոնց մահուան վըրէժ]թընդիր երգըս բորբոք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Նուիրական կըտակ վրն ես դուն քանկագին ոսկեծըրար,
Մեր պապերէն ժառանգ մեզի, անոնց սրտին հուրովը վառ,
Անջընջելի եւ անխաբար հաւատքի պէս դուն ամբակուռ,
Հոլովուելով դուն սրտէ սիրտ, հասար մեզի չֆնադարոյր:

Իմ Հայաստան որպէս վըսեմ ազօքագիրք երկնածաւալ;
Ձոր մեր հոգին կրկնեց ֆնֆոյշ դարերու մէջ մոխրաքաւալ,
Մարմին առիլ Յոյսին քելով դարձար վընիտ երգ, բալասամբ,
Իմ երգախօս սէգ Հայաստան՝ Արարատին պէս անսասան:

Երջանկութեան անսահման ծով, մօր դարերու գիւտ անագիւտ,
Անգուգական, անպարտելի իմ հայրենիք Լեւիմանիք,
Երազներէն մեր հընամեայ ալ աւելի վաշխուն ես դուն,
Ձի կայ քեզ պէս ուրիշ աշխարհ գորովագութ սիրով խընդուն:

Մեզի համար եղար խոստում, վարձատրութիւն, գիրկ մայրական,
Մըրիկներու դէմ պաշտպանող եղար հըգօր գէնֆ ու վահան,
Մեզ շունչ տուող օդը եղար, եղար աղբիւր անմահական,
Մեզ յաւերժին կապող ձեռքը եղար երկիր Սովետական:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հարիւր մեքըր առաջ գընաց յաղթասըլաց գիծը մեր,
Ու կը լսուի կատաղագոռ մարտի ձայնը բորբոք դէռ...»
Հարիւր հառաւիկ հող խըլեցինք տրմաքաքալս լպըրծուն,
Հողը լեզու առաւ կարծես, յետոյ առաւ մեր լեզուն:

Հողը դարձաւ մարմին ու միւս ու խօսեցաւ մեզի հետ,
Հողը գերի՝ գինին ըմպեց մեր սրբոներուն կեանատէտ,
Ազատ՝ հիմայ, ան հարբեցաւ իր ծոցին մէջ գրկեց մեզ,
Վերադարձաւ միսը հողին եւ հող դարձաւ կրքիկին հեզ:

Հարիւր մեքըր հող խըլեցինք, հարիւր անգամ մեռանք բայց,
Հարիւր անգամ արիւնեցանք հողին հետը կարմիր, բաց,
Զի խըլեցինք մենք հողն երբեք, զի ան հոն է, կը մընայ
Հողը խըլեց մեզ բոլորը եւ հիմայ կուշտ կը փնտնայ...:

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Բաղդաստեցի քաղցրաբարբառ անունդ սուրբ Սովետական
Դարերուն հետ մեծափառքամ, նորաբողոք իմ Հայաստան
Բայց չի գտայ քեզ պէս անուշ լուսակարկաչ քնքոյշ անուն
Քեզ չափ բերրի հող ունեցող ուրիշ երկիր, երկինք ծաղկուն:

Ու գննեցի աշխաբեացունց քու օրերուդ փառքը խորոխստ
Ու Տիգրանեան բանակներուդ խոյանքները երկնադրդորդ,
Բայց չի գտայ ազգմիկներուդ պէս այսօրուա հերոսներ քոյ,
Բանակիդ պէս հրաբողոքոք ուրիշ բանակ յաղթաշառաչ:

Ու լսեցի երգն անցեալիդ քերթողներուդ շունչով հրրկեզ,
Եղիշէէն միւնչիւ Նաբեկ երբ կարդացի ըմբոստ ու հէզ
Ոսկեդարեան մատնամներուդ պատգամները վեհ ու վառման,
Բայց ո՛չ մէկ երգ դեռ չի հրնչեց Այսօրիդ պէս արեւածայն:

1
A 27289

15682
28954

ՍԷՐ ԻՄ, ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԻՄ

Այսօր խորունկ բոցաբոխիչ երգերէ վերջ երկնաբարբառ
Այսօր վսեմ տաքփողներէ յետոյ անմահ հոգեպարար,
Դարձեալ քեզի կը դառնամ ես հայրենիք իմ լուսանակատ,
Ու երգերս քու անունիդ լոյսով կ'ըլլան վառ աղամանդ:

Լեցուցեր է սէրըդ սիրտս իբրեւ հրդեհ աստուածաշող
Ու կը փոխուի մէջըս քեզի ամէն յուզում քեզմէ բըլխող,
Կը հետեւիմ քու օրերուդ, գալիքներուդ անվերջալոյս,
Քո փառքիդ մէջ փառքս փնտռող երգերուս հետ իմ լուսահիւս:

Որքան հեռու լինիմ քեզմէ երկինքներու տակ մուր, օտար,
Քո երազով կ'ապրի հոգիս, քաղցըր երկիր լուսապայծառ,
Սիրտն ապերախտ քող ուրանայ իր սիրածին սէրը մահուր,
Իմ երգերս պիտի մընան սիրոյս վրկան յաւերժահուր:

ԳԱՑՈՂ ԱՄԱՌ

Բարով երբ աս ամա՛ռ, ամառ
Նաւադամար,
Հարս իմ, անուշ, լուսամարմին,
Կուգաս կրկին:

Հաշակեցի քու համբոյրիդ
Խինդն ու ժըպիտ,
Երակներուս մէջը մընաց
Սէրըդ անանց:

Երազովդ պիտի ապրիմ
Ո՛վ քընքոյշ իմ,
Եւ օրերըս պիտի դառնան
Վա՛րդ ու վառման:

Գիտեմ կուգաս ամա՛ռ, ամառ
Սէ՛ր իմ անմար,
Պըտուղներով արեւահուր
Ահ շուտ եկուր...:

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՄ

Լուր է եկեր թէ կուգայ շուտով որդին իր զինուոր ,
կարօտն որուն դարձեր էր՝ սպասում մը անօրօր ,
Ու թեւ կ'առնէ իր հոգին ու կը թըռչի անհամբեր
Դէպի գաւակն իր նամբորդ՝ եօթը ծովէն անդին դեռ :

Կարծես ձեռք մը կը ճըմլէ որդիական սիրով լար
Իր բաբախուն սիրտը թունդ , ամէն րոպէ սարսռահար ,
Կը թեթեւնայ պահ մը լոկ՝ երբ որ կզգա թէ մրրկոտ
Ամէն վայրկեան , ակընթարթ որդին կուգայ իրեն մօտ :

Ու կը սուրայ իր մըտքով դէպի նաւը ջըրաքաղ
— Ինչու արա՞ց չի վագեր , որքա՞ն , որքա՞ն է դանդաղ—
Կայմին վրայ կը տեսնէ իր մէկ հատիկն հարագատ
Կը մտածէ մօր մասին ու կ'երագէ լուսախայտ :

Մայր ու որդի գիրկընդխառն երագի մը մէջն են լոյս ,
Միացած են ալ կարծես , օրերէն վերջ խռովայոյզ ,
Բայց կը ճըմջէր մայրը դեռ ... դռնէն լսուեց երբ փաղցրիկ
Տըղուն ձայնը դողդոջուն՝ « Եկայ , եկայ , ա՛հ մայրիկ ... » :

ԹԷ ՊԱՏԱՀԻ

Թէ՛ պատահի որ հաւատքս թուլանայ
Ու մոլորիմ ուղիներու մէջ օտար ,
Պայքարելէն հոգիս դառնայ ուժասպառ
Եւ պարտութեան նամբան բռնեմ անխընայ :

Թէ՛ պատահի որ իմ ուխտս սուրբ դրժեմ
Եւ ուրանամ զազափարս վեհաշող ,
Եւ յանձնուիմ թըշնամիին նենգ , դառող ,
Երագներուս մէջը նոյնիսկ դըժնեդէմ :

Նիգակ ըլլան իմ երգերս՝ վառ անթէֆ ,
Մըխուին սրտիս մէջ վատարիւն , դաւաճան ,
Շընչած օդըս փոխուի թոյնի անդարման
Եւ անունըս դառնա արատ ու անէծք :

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՁԱՅՆ

Հընչեց ճայնըդ մայրական, հերոսական իմ երկիր,
Հընչեց ֆոֆոյշ ու ֆաղցրիկ, հընչեց ճայնըդ բերկրալիր,
Ինչպէս անուշ մեղեդի, սիրակարօտ հոգու ճայն,
Քեզ կը կանչես որդիներդ՝ քափառական, ձեռնունայն :

Ու բացեր ես գիրկըդ լայն՝ համայնական սիրով վառ
Եւ կը դառնաս հովանի բաղդահալած ու վըքար
Ջաւակներուդ ֆու անտուն, բաղդէն յաւէտ հալածուած,
Ջանոնք մոռցած էր կարծես մինչեւ անգամ վերն Աստուած :

Հիմա տէրն ես անոնց դուն, զանոնք կզգաս սրտիդ մօտ
Քեզի իբրեւ հարազատ, ֆեզմով միայն արեւոտ,
Ու կուգես որ վերջ գըտնէ խաչելութիւնն անոնց բիւր
Մըռայլամած օրն անոնց եւ երեկոն անհամբոյր :

Կուգան անոնք ֆեզի մայր եւ տանջուած եւ դողդոջ,
Կորաֆամակ ու վըտիտ կուգան ֆեզի իբրեւ ողջ
Սարսափահար վըկաներ դաժանասիրտ սեւ մահուան,
Կուգան ֆեզի գոհ սրտով իբրեւ վերջին հանգրքուան :

Եւ գիտեմ որ դուն կուտաս, մայր իմ անուշ, լուսերես,
Ինչ որ ունիս լիառատ, ֆու օրերուդ արեւկէզ
Երջանկութիւնն յորդառատ, ինչ որ անոնք չունեցան
Կուտաս անոնց իմ երկիր, մայր իմ սիրով անսահման :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՔԵԶ ԿԸ ԳՈՎԵՄ, ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԻՄ

Եթէ կ'երգեմ փառքդ այսպէս հրգօրականչ,
Պատմառն այն է, ժողովուրդ իմ լուսակարկաչ,
Կ'ուզեմ ըլլալ ձայնիդ վսեմ կուռ արձագանգ,
Որ դարերու նուէրն ես դուն՝ խաւարէն կեանք :

Անմահութեան գաղտնիքն ես դուն անգերեզման,
Մոխիրներէն ծըլող ծաղիկ բոսորագեղ,
Պարտութեան մէջ անպարտելի փոքրիկ Տիտան,
Խոյանքներու դէմ խոյացող ուժըն ահեղ :

Կասկածեցան գոյութեանդ անգամ երէկ,
Եւ թաղեցին յիշատակդ սեւերու մէջ,
Բայց չգիտցան հրաշք մ'էիլ դուն հրաշէկ,
Խաւարներուն դէմ պայքարող լոյս մը անշէջ :

Ի՞նչ մըրիկներ հարուածեցին զըլուխըդ վէս,
Բռնութեան դէմ ի՞նչ պայքարներ դուն մղեցիր,
Վառուած մընաց ազատութեամբ սիրտդ հրկէզ,
Լսոյներդ լըխ բնդսրչա դուն ցանուցիր . . . :

Ու խեցիք սանձն օրերուդ հերոսական,
Հոկտեմբերեան առաւօտով բոցակարմիր,
Տէրը եղար քու աշխարհիդ ժպտուն, վառման,
Հոգիդ անկախ Արարատի սէն բարձրաթիւ . . .

Ու նորանուն քո թշնամին բիրտ, ռերապարտ
Երբ կը փորձէ քանդել այսօր տունըդ անդուր,
Եւեր ես դուն նոր պայքարի արիւնամարտ,
Ու հարուածըդ կ'իջնէ նորէն հրգօրագօր . . .

Զարդ ու փշուր կ'ընես անոր արիւնոտ ձեռք,
Ժողովուրդ իմ ազատատենչ ու երջանիկ,
Կը դարձանես ամէն աւեր ու բացուած վէրք
Հոկտեմբերեան արեւին մակ վառ ու քեյմիկ :

ԾՈՒՆԿԻՍ ԵԿՈՒՐ, ԻՄ ՏՂԱՄ

Զանգին ձայնն երբ կը լսէ, կը ցատկատէ ան շնչհատ,
 «Հայրիկն եկա», կը գոչէ, կը վազէ դէպ սանդխամատ,
 կը կրկնէ երգն իր գուարթ ու կ'սպասէ որ բացուի՝
 Դուռն, անհամբեր, կոպուած, տեսնէ դէմք մը ծայտալի:
 Պարուրեր է տունն համակ մանկական երգ, գոռ քրքիչ,
 Սպասեր եմ ամբողջ օր գլինով պահին այդ բովիչ,
 Վեր վազելով կը հասնիմ, բերքուն մէջ կ'առնեմ զինք
 «Հայրիկ» կ'ըսէ քաղցրաձայն, իմ կ'ըլլայ ողջ երկինք:
 Կը փաթբութի պինդ վզիս, կ'զգամ հպումն իր անուշ
 Կ'ողողէ գիւ համբոյրով օրինութեան նէս վարդաբուշ,
 Կը բովոյս սիրտս անյագ մանկան սիրով կարկաչուն,
 Կը կարծեմ թէ ալ չկայ երջանկութիւն մ'այլ հնչուն:
 Կը սասի վար յետոյ ան, կը հետեւի քայլերուն,
 Շուփի մ'հետքին հետեւող իր բազմաբնակ քաղցրիկ լոյս,
 Կ'ուզէ ըլլալ անբաժան հօրմէն սիրով յորդագեղ
 Տունը երգով է բովուր, ծայտներով վարդագեղ:
 Ճաշի ծամը կը բռնուի գրաւելու անարդէն
 Գաղտագողի, հօր արուն... դժկամ կ'ելլէ իր տեղէն,
 Բայց կը մերժէ մագլցիլ սովորական բազմոցն իր
 Ըմբոստութեամբ մը հատուն եւ քողովով քաղցրալի:
 Թախիծ կ'հոսի իր դէմքէն, կ'ըսէ չունի ակործակ,
 Կը հաշտուինք համբոյրով, յանգանքին է լաւ գիտակ,
 Բայց կը խառնէ իր մատիկն ուրիշներու պնակին,
 Կը զըսպէ գայն շուտընդիպոյթ հօր նայուածքը խստագին:
 Ու քիչ յետոյ կը գտնէ զիս կ'անուած վէպի մ' մէջ,
 Թղթատելով քերթողի մ'սրտին գիրքը էջ առ էջ,
 Սենեակէն ներս կը խուժէ դոփիւնովն իր ոտքերուն,
 Ու սանձարձակ կ'արշաւէ, կը տապալէ իմ անկիւնն:
 Հիմա նստած կը գրեմ մեր օրերու մասին վառ
 Երկարաշունչ մի պոէմ՝ հերոսներով մեծափառ,
 Տղաս կռակաւ է ելեր ու կը քաշէ զիս իրեն,
 Ու կ'ընդհատուի գիրքը հուր իր ընթացքէն բոցեղէն:
 Մուսանբըս կ'ընդվզին, կ'նախատեն զիս սրտով լար,
 Կ'ըսեն «գրել չես կրնար սիրող սիրով դողաւար»...
 Շուտ կը չուէ մանկութիւնն իր բեր տեսիլ ու երազ
 Պոէմները կը գրուին, ծունկիս եկուր իմ տղաս...

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Երախտապարտ է ձեզի յաւէտ երգիչն այս խոնարհ ,
Ճամբորդն եղաւ որ խոհուն ուղիներուն ձեր պայծառ ,
Ձեր հաննարին կաթն ըմպեց աղբիւրներէն դաշն ու ջինջ ,
Սընունդն եղան իր հագուոյն շնորհները ձեր բուժիչ :

Եղաք անոր գիտն աղուոր սընանկ զգաց երբ ինքզինք ,
Ու փայլեցաք իբրեւ աստղ երբ մթընցաւ իր երկինք ,
Ողորցեցիք իր շնչհատ սիրտն աւիւմով ու երգով
Երբ լըփեցին Մուսաներն գինի անզգայ ու խրատով :

Տուիք անոր անհատմում ձեր հաւատքին կայծը պերն ,
Հայրենաբախ ձեր սրտին սէրը իբրեւ հուր անշէշ ,
Ներշնչեցիք գինի յաւէտ խտականքով մեղրածոր ,
Համայնական երգերու պարտեզն եղաք դուք անոր :

Ձեզ կը պարտի ան հընչեղ իր երգերուն ճայմը վեհ ,
Թռիչքներուն հունն անծայր , տեսիլները ոսկեքեւ ,
Իր տողերուն փաղցրութիւնն , իմաստն անոնց հայկական
Նայնիսկ վազող բառերուն խիզախութիւնն առնական :

Ձեզ կը պարտի ան ամեն ոսկի գաղտնիքն արուեստին
Տողերուն մէջ դադացող խորհուրդները վեհածին ,
Ոսկեշաղախ տառերն այս եւ այս երգը լուսահուր
Իբրեւ ծաղիկն իր սրտին , երախտիքի վառ համբայր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Երջանիկ է՛ք ո՛վ մանուկներ իմ սէ՛գ երկրի
Որ կեանք տուաւ ձեզ մայրենի հողը բերրի,
Հասակ առի՛ք երկինքներու տակ լուսակաք-
Ու շնչեցի՛ք նոր օրերու օդը ազատ :

Ձի նաշակեց ձեր քիմքը գիրկ անօթութեան
Կարը լեզի, չի մընացի՛ք անօթեան,
Ու ձեզ սիրեց անկրկնելի սիրով անհուն
Հայրենիքը՝ Խորհրդային ո՛ր լուսանուն :

Ոչ մէկ երկրի ու դարու մէջ ոչ չեն ծընած
Ձեզ պէս գուարք երեխաներ, ձեզ պէս անլաց
Ձէ ունեցած այսօրն փայլուն ներկայ ո՛չ ոք
Եւ խոստումներ գալիքներու արեւաշոգ :

Արդ գովքն ըրէ՛ք, ո՛վ մանուկներ, ուրախ հըպարտ,
Ձեր մայր երկրին, եղէ՛ք յաւէտ երախտապարտ,
Որաբառեցաւ զի ձեզ համար ան ամէն օր
Պայծառ մընայ որ կեանքը ձեր, 'ւ երգը բոսոր :

Կար ժամանակ կը սիրէի մըքամած
Տարտամութիւնն ստուերներու մըշուշոտ,
Զեփիւռներու համբոյրը մեղկ, երկնայած,
Պարտէզներու լըռութիւնը մըշկահոտ:

Կ'ըմբռնէի անամպ կապոյտն երկըմփին,
Ու լինէրու ջինջ հայելին անալիք,
Եւ ծառերու շրշուկն անգամ վըշտագին
Կը վրդովէր պատրանքն հոգւոյս երջանիկ:

Անդորրութիւն կը փնտռէի ամեն տեղ,
Ու ներդաշնակ անուշ երգի մեղեդին,
Երազներու ծուլութիւնը տըրտմագեղ
Կը պարուրէր էութիւնըս մեղմագին:

Հիմայ սակայն որքա՛ն տարբեր է հոգիս,
Փափուկ շունչեր, մեղմ կարկաչներ կիսաձայն,
Տամուկ լոյսեր չեն վրդովեր բընաւ գիս
Ես կը սիրեմ բնութիւնը առնական:

Ես կը սիրեմ աղմուկ, շառաչ ու պայքար,
Ծովն ալեկոծ ու մըրրիկներ երկնագոռ,
Նաւարն այրող բոքր արեւներ բոցավառ,
Ելեփտական շանթանձրեւներ ահագոր:

Ես կը սիրեմ բաղժումներու սիւֆռնին,
Տարբը տարբին դէմ շըպըրտող ուժը մեծ,
Ինֆնաստեղծման գոռ տրաման վառ նիւթին
Տիեզերքի հոլովոյթը հոգմածեծ...:

ՀԻՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՊՈԵՏԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒՆՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Հասա՜հեցին դարերը հին քախիծն իրենց լեռնակուտակ ,
Զրկանճներու ծովը խորունկ եւ հեզուքեան վերին անյատակ ,
Յասումն իրենց Անցեալին դէմ՝ սեւ բռնապետ ու անողոք ,
Խմաստն իրենց պայքարներուն մեզ յանձնեցին իբրեւ բողոք :

Դարերը հին մեզի տունն իրենց ուժին գաղտնիքը մեծ ,
Կտակեցին մեզի անոնք իրենց աչքը զալիքն անտես ,
Իրենց ըմբոստ ու երազոտ հոգին մընաց մեզի աւանդ ,
Մըրկաշույղ մեր զարքօնքին սերմը իբրեւ արեւախանդ :

Կը պայքարինք երէ այսօր նպատակին համար արդար ,
Տոկոսն է այդ մեր պարտքերուն , կուտակուեցան որ դարէ դար ,
Կը վնարենք մեր պարտքն ամբողջ որ չմնայ տուրք ու տոկոս ,
Ու չունենայ վաղը տալիք Ապագային արեւահոս :

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻԱ ՀԵՏ

Եթէ օր մը զիս մոռնաս, իբրեւ որդի ապերախտ,
— Երբ անմեղ է իմ հոգիս —, ու վտարես զիս անյայտ
Հորիզոններ դժնեխոռով, ափսոսական մը իբրեւ՝
Խլած ինձմէ երգ, ժպիտ ու վերսլաց հոգու քել,
Պիտի սիրեմ քեզ տակաւ... Եթէ նոյնիսկ ուրանաս
Իբրեւ որդի անառակ, որ կաթովըդ չէ սընած,
Որ արիւնէդ մաս չունի, քէել քու մասդ անբաժան,
Պիտի սիրեմ քեզ նորէն, խորունկ սիրով մ'անսահման :
Եթէ լըքես, անարգես... մինչեւ անգամ չըյիշես
Քեզ գովերգող երգերուս հրդեհն անհուն բոցակէզ,
Դարձեալ պիտի սիրեմ քեզ, պիտի սիրեմ անդադար,
Իմ սրբազան հայրենիք, ա՛լ աւելի մօրմէս մայր :

ԵԿԱՐ, ՍԷՐ ԻՄ

Դուն իմ գարունն ես ավան, յամենալով որ եկար
իբրեւ քննոյշ մեղեդի, իբրեւ երազ ծաղկավառ,
եկար իբրեւ դալարիք, կարկաչահոս առուի ձայն,
Հագար գարնան կարկաչով ինծի համար լոկ միայն:

Եկար, քաղցրիկս իմ աննառ, քեքեւ, քաւիշ քայլերով,
եկար իբրեւ քոցաւէտ գեղեցկութեան անհուն ծով,
Մրրիկ մ'իբրեւ քովչանփի եւ խրոովփի հըգօր ուծ
Սիրտըս ստիր ավիդ մէջ ու նըմեցիր գայն քննոյշ:

Կը ներեմ քեզ ամեն ինչ, չարանքնի ամեն բան
Եւ ամեն խաղ քաղցրահամ, յապաղումըդ իսկ երկայն,
Քանի, քանի որ Աղու՛որ, եկար ինծի վերջապէս
Երջանկութեամբ անհատնում, ա՛ն քեզ սիրտս ողջակէզ:

ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ

Եւ ուզեցի ակամատես մնալ յաւէտ
Տիեզերքի հոլովոյրքին բիրադէտ
Եւ անջատուիլ շարժումներէն անոր լայն,
Ամրափակուիլ իմ Եսիս մէջ սեփհական :

Խրդել ամեն ծանօթութիւն եւ հըպուս
Եւ ուրանալ մարդերու հետ հանդիպում,
Քառասին մէջ դառնալ կէտ մը անտարբեր
Չեզոքացուած ամեն ուժէ պըտղաբեր :

Տիեզերքը սակայն իր խիստ օրէնքով
Իմ ուղղութեամբ նետեց ցնցիչ ահեղ հով,
Զիս շըպըրտեց միջոցին մէջ յարավագ
Մեծ Անհունէն իբր անանջատ, փոքրիկ մաս :

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱԳԱՅԻՆ ՆԵՏ

Պիտի յիշե՞ս երգիչն այս յուշատետրիդ մէջ փայլուն,
Կ'արձանագրես ուր անջինջ սիրածներուդ փառքն անհուն,
Պիտի փրկե՞ս գայն արդեօք մոռացումի փոշիէն,
Սերունդները որ գալիք գոնէ երբեմն գայն յիշեն :

Ըրի ամէն, ամէն ինչ փառքիդ համար բու միայն,
Ուրանալով անձս իսկ, հանոյժներըն իր անձայն,
Ծափն այսօրուան մերժեցի, որպէս հպարտ ուղեւոր՝
Յոյսըդ ինծի լուսեղէն համբու ընկեր անմոլոր :

Գիրկըդ ինձ բաց իմ անմահ, անվերջակէտ Ապագաս,
Եւ ընդունէ հարազատ որպէս որդիդ պոէտն այս,
Կը խոստանամ քեզի գալ՝ դառնալէս վերջ յաւէտ հող,
Երգերուս հետ քեզ նուէր, երգերուս հետ բարախող . . . :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յառաջաբան (ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԵՆԻ)	էջ 3-8
Իմ երգերս	9
Սայաթ-Նովայական երազ — վարդերն ըսին	12
Նոյեմբերեան Հայաստանին — Գրֆի Մը Պէս.....	13
Սգատօն.....	14
Հայաստանին	15
Պատերազմական Հաղորդագրութիւն	16
Բաղդատութիւն Սովետական Հայաստանի	17
Բարիգալուստ	18
Սէր իմ, Հայրենիք իմ — Գացող Ամառ	19
Մայրական Սպասում — Եթէ Պատահի	20
Հայրենական Զայն	21
Դարձեալ Քեզ Կը Գովեմ, Հայրենիք իմ.....	22
Ծունկիս Եկուր, Իմ Տղաս	23
Մշակոյթի վարպետներուն	24
Հայաստանի Մանուկներուն.....	25
Ե ա	26
Պռտական Հաշուետուութիւն Հին Դարերու Հետ.....	27
Հայրենիքիս	28
Նկար, Սէր՝ իմ	29
Անբաժանելի — Խօսակցութիւն Ապագային Հետ	30

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

«ՃԵՂՔՈՒԱԾ ՍԻՐՏ» (Բանաստեղծություններ)

«ԳՐԻԳՈՐ ՍԻՒՆԻ» (Կենսագրական)

* * *

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ

«ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ» Շաբաթ Բ.

* * *

ԱՆՏԻՊ

«ԱՐԻՒՆՈՏ ԱՆԱՊԱՏ» Ընդարձակ վեպ

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220027289

2527

A $\frac{II}{27289}$